

KONFERENCE A AKTIVITY GEOGRAFŮ

Regionální konference IGU v Krakově

Mezi 18. a 22. srpnem 2014 se bude konat v Krakově Regionální konference Mezinárodní geografické unie (IGU). Bude to nejvýznamnější mezinárodní geografická akce v tomto roce a jedna ze tří konferencí mezi kongresy IGU 2012–2016 – vedle konference v Kjótu v roce 2013 a konference plánované na rok 2015 v Moskvě. Od kongresu se liší jen tím, že se tam nebudou volit orgány IGU. Jelikož se moc často nestává, aby se akce takového formátu konala tak blízko našeho území, měli by této příležitosti využít všichni naši členové, které od účasti na vrcholných akcích IGU odrazují vysoké cestovní náklady. Pojedme tam v co největším počtu, ať je vidět, že ve střední Evropě něco znamenáme!

Webové stránky konference: <http://www.igu2014.org/>

Tadeusz Siwek

Globalizace v Ostravě

Ve dnech 10.–12. září 2013 se konala v Ostravě již 6. konference věnovaná globalizaci. Jejím mottem bylo: Political factors of economic growth and regional development in transition economies (Politické faktory ekonomického rozvoje a regionální rozvoj v transformovaných ekonomikách).

Přestože počet účastníků nebyl nijak velký (cca 50), měla pestré mezinárodní zastoupení: kromě českých, slovenských a polských účastníků přijeli hosté i ze Saúdské Arábie a z Nigérie. Jako obvykle mnozí další přihlášení účastníci z exotičtějších zemí nedorazili, protože se jim nepodařilo včas překonat bariéru, kterou je vízová povinnost. Předsedou vědeckého výboru konference byl prof. Derek Gregory z univerzity ve Vancouveru, který byl hlavním řečníkem na stejné konferenci před čtyřmi lety a který Ostravskou univerzitu naposledy navštívil v dubnu 2013.

Zvané referáty přednesli prof. Peter Jordan z Vídně, prof. Bolesław Domański z Krakova a doc. Jiří Blažek z Prahy. Jednácím jazykem byla jako ve všech předchozích ročnících

Obr. – Snímek referátu přednášeného Peterem Jordánem z Vídně, dále zleva: prof. Bolesław Domański z Krakova, doc. Jiří Blažek z Univerzity Karlovy v Praze a doc. Petr Rumpel z Ostravské univerzity v Ostravě. Foto: pořadatelé

angličtina, což umožnilo všem účastníkům sledovat referáty bez jazykové bariéry. Na tuto konferenci jezdí díky tomu pravidelně doktorandi, kteří mají povinnost prezentovat své výsledky v angličtině, ale nemají prostředky na výjezd do vzdálenější ciziny.

V rámci konference se konalo také setkání zájemců o práci v socioekonomické sekci ČGS. Bohužel, bylo nás jen 10, a tak nelze říci, že by to byl organizační úspěch. Přesto zde byl formulován námět, aby se pod záštitou socioekonomické sekce konaly v budoucnu alespoň některé z akcí, které k dílčím tématům této široké geografické disciplíny pořádají členové ČGS, ale pod jinou hlavičkou. Toto stanovisko by mělo zaznít na nejbližším zasedání Hlavního výboru ČGS.

Tadeusz Siwek

Konference kartografů a geoinformatiků

Druhá polovina roku 2013 byla poměrně bohatá na aktivity a konference kartografů, geoinformatiků a odborníků příbuzných oborů, proto vám z několika vybraných akcí přinášíme informace, které zaslouží také pozornost geografů.

26. mezinárodní kartografická konference ICA v Drážďanech

Po dvou letech se opět konala Mezinárodní kartografická konference pořádaná Mezinárodní kartografickou asociací (ICA). Po předchozích konferencích v Moskvě, Santiagu de Chile a Paříži se letos největší kartografické osobnosti sešly v Drážďanech (26.–30. srpna 2013). Konference probíhala v Mezinárodním kongresovém centru a paralelně s ní se konal také 61. německý den kartografů (Deutscher Kartographentag), tradiční konference německých, rakouských a švýcarských kartografů, jejímž jednacím jazykem byla němčina.

Pro české kartografy to byla možná na delší čas poslední výborná příležitost podívat se na akci tohoto typu za relativně nízké náklady, protože následující ročníky se chystají v Rio de Janeiru a poté ve Washingtonu D.C. Z Česka se tak akce zúčastnilo rekordních přibližně 40 delegátů (viz obrázek).

Úvodní sekce se jako tradičně skládala z uvítacích řečí, poděkování apod. Podle organizátorů se konference zúčastnilo přibližně 1 400 účastníků z 81 zemí a z pěti kontinentů. Z úvodních projevů stojí za zmínku vystoupení prezidenta ICA prof. Georga Gartnera, který si položil otázku, zda má kartografie stále smysl, když vlastně každý laik může vytvářet a používat mapy na webu. Pokud však chápeme kartografii jako obor, v rámci něhož se dělají mapy, a představíme-li si zároveň svět bez map, máme jednoznačnou odpověď. Svoji řeč zakončil větou: „It's OK to be a cartographer!“, která se jako červená niť vinula i zbytkem konference.

To, že má Česko v oboru kartografie dobré jméno, potvrdil také Jack Dangermond, zakladatel a majitel firmy Esri (producent ArcGIS), který během své přednášky zmínil mimo desítky dalších příkladů také dva příklady české kartografie, a to tzv. advanced cartography (v rámci ČÚZK) a 3D cartography (MHD hlavního města Prahy). Jack Dangermond se zaměřil hlavně na propagaci

Obr. – Většina českých delegátů drážďanské konference před Mezinárodním kongresovým centrem. Foto: A. Brychtová

nového modelu webového GIS, který podle něj změní způsob, jak se díváme na mapy. Jako jeden z příkladů zmínil novou službu Esri Story maps (<http://storymaps.esri.com>), která umožňuje prakticky každému, i s minimálními znalostmi GIS, vytvořit si vlastní multimediální online mapu pomocí nástrojů firmy Esri.

Přednášky probíhaly v osmi, resp. devíti sálech paralelně od rána až do pozdního odpoledne a večer ve většině případů ještě navazoval společenský či odborný program. Celkem bylo prezentováno okolo 460 odborných příspěvků a přes 200 posterů. Cílem tohoto článku je proto spíše přinést celkovou atmosféru konference těm, kteří se jí nemohli účastnit.

Obsazenost jednotlivých sekcí byla velmi rozdílná a závisela především na zajímavosti tématu, případně na popularitě přednášejícího. Mezi jednotlivými sekcemi bylo tedy možné vyzorovat, jaké jsou a možná budou trendy v kartografii. Obecně se velkému zájmu těšily sekce týkající se webových nástrojů v kartografii, stejně tak jako sekce o mapovém designu či uživatelské stránce map. Pochopitelně i mnoho jiných sekcí bylo kvalitně obsazeno a své zájemce si našlo široké spektrum přednášek o národních datových infrastrukturách, atlasech, mentálních či námořních mapách.

Speciálním programem bylo oceňování čestnými cenami ICA. Nejvýznamnější ocenění, které může ICA udělit, získal prof. D. R. Fraser Taylor z Kanady, který obdržel zlatou medaili Carla Mannerfelta. Před ním tuto medaili

získali například již zmíněný Jack Dangermond, F. J. Ormeling sr. a jeho syn Ferjan Ormeling či Jacques Bertin. Prof. Taylor byl prezidentem ICA v letech 1987–1994, zároveň byl prezidentem International Union for Surveys and Mapping a také Canadian Cartographic Association. Je odborníkem na kyberkartografii, elektronické atlasy a mapy pro osoby s poruchou zraku. Dalším oceněním bylo čestné členství ICA, které získala prof. Kirsi Virrantaus z Alto University v Helsinkách (mj. byla dvakrát viceprezidentkou ICA). Druhým oceněným byl prof. Milan Konečný z MU Brno (prezident ICA v letech 2003–2007).

Poslední den byl především ve znamení vyhlášení výsledků doprovodného programu, ať už to byl závod v orientačním běhu, v němž Česko obsadilo několik míst „na bedně“, či výsledky kartografické výstavy, v níž čeští kartografové letos bohužel nebodovali. Závod v orientačním běhu se běžel ve třech variantách – 1,7 km, 4,3 km a 7,1 km. Česká skupina získala „medaile“ v kategoriích: v závodu žen na 4,3 km dosáhla 3. místa Jana Otrusínová z MU Brno, v závodu mužů na 7,1 km patřilo 1. místo Zbyňku Štěrbovi z MU Brno a v závodu žen na 7,1 km pak 2. místo Barbaře Stachoňové z MU Brno.

Další doprovodnou soutěží byla kartografická výstava, která hodnotila mapy v pěti kategoriích, a to v kategoriích atlasová tvorba (zvítězil belgický Atlas de Wit), digitální produkty (zvítězil německý Diercke Globus online na dotykové tabule), vzdělávací produkty (zvítězil australský History Atlas), papírové mapy (zvítězila 3D mapa Grand Canyonu) a ostatní produkty (zvítězila čínská mapa ze stříhaného papíru). Cenu publika získala čínská mapa hor nad 8 000 m n. m.

Poslední bylo ocenění dětské mapy v soutěži Barbary Petchenik, do které se kvalifikovalo 155 map z 30 zemí. V kategorii do 6 let vyhrál Keagen Madodzi (5 let) z Jihoafrické republiky, v kategorii 6–8 let Zeva Malaika z Indonésie, 9–12 let Ada Ciontu z Rumunska a kategorii nad 12 let vyhrála Karina Balitskaya z Ruska. Cenu diváků si odnesla Amy Wang (13 let) z Nového Zélandu a cenu poroty Alla Sukhanova (15 let) z Ruska.

Závěr letošní konference patřil děkovným proslovům, ale také představení dalšího hostitele, a to městu Rio de Janeiro.

Jiří Pánek

20. kartografická konference v Plzni

Začátkem září (5.–6.) se konala v Plzni jubilejní 20. kartografická konference, kterou pořádalo oddělení geomatiky Západočeské univerzity v Plzni pod záštitou Kartografické společnosti ČR (KS ČR) a Kartografickej spoločnosti SR. Během dvoudenního setkání zaznělo mnoho zajímavých příspěvků, jejichž abstrakty lze najít ve sborníku (<http://www.gis.zcu.cz/kartografie/konference2013/Multimedia/20KK-sbornik.pdf>). Před samotnou konferencí proběhl 4. září pracovní seminář k problematice GeoInfoStrategie v oblasti datových sad geodat a 5. září ráno také workshop projektu Plan4Business.

Po zahájení jednání vystoupil hned s prvním příspěvkem Jan D. Bláha, který se kriticky zeptal všech přítomných: „Rozumíme mapám?“ Jeho relativně provokativní otázka vycházela z pojetí kartografie podle skotského kartografa J. S. Keatese a určitě přinutila nejednoho účastníka v sále se zamyslet nad svým vlastním chápáním kartografie a jejích výstupů, tedy map.

Dále program pokračoval po většinu času ve dvou paralelních sekcích, které nabízely různé pohledy na současnou českou a slovenskou kartografii. Silné zastoupení měly příspěvky věnující se starým mapám, ať už na internetu, či v jejich papírové podobě, kartografické výstupy z dílny Zeměměřického úřadu či několik příspěvků o atlasové kartografii.

Na závěr prvního jednacího dne proběhlo plenární zasedání KS ČR, v rámci něhož předseda doc. Miroslav Mikšovský seznámil přítomné se zprávou o činnosti společnosti a zprávou revizní komise. Následně byly schváleny návrhy nových čestných členů společnosti a byl zvolen nový výbor KS ČR ve složení (řazeno abecedně): dr. Jiří Cajthaml (ČVUT v Praze), doc. Václav Čada (ZČU v Plzni), prof. Milan Konečný (MU Brno), doc. Miroslav Mikšovský, Ing. Josef Rančák (firma Geodézie On Line), Ing. Milada Svobodová (firma Kartografie Praha), doc. Václav Talhofer (UO v Brně), prof. Vít Voženílek (UP v Olomouci) a dr. Růžena Zimová (ČVUT v Praze). Výbor společnosti později zvolit nového předsedu, kterým se stal dosavadní místopředseda plk. doc. Václav Talhofer, čímž nahradil doc. Miroslava Mikšovského, který byl předsedou od založení samostatné společnosti v roce 1993. Místopředsedou společnosti byl zvolen prof. Vít Voženílek.

Závěr druhého dne konference bohužel poznamenala menší účast než během prvního dne. Dalším stínem na konferenci může být snad už jen velice slabá účast kolegů ze Slovenska, kterých do Plzně přijelo méně než deset. V návaznosti na tuto skutečnost byla otevřena otázka, zda má do budoucna smysl pokračovat v tradici společných konferencí a střídání místa jejich konání každé dva roky, a to jednou v Česku a jednou na Slovensku. Touto otázkou se bude zabývat výbor společnosti.

Detailnější informace se lze dočíst ve zpravodaji KS ČR (http://www.czech-maps.cz/Zpravodaj/2013_5.pdf).

Jiří Pánek

Konference Mapování / GIS / Rozvojové země

První ročník konference Mapování / GIS / rozvojové země se konal v pátek 25. října 2013 za účasti 70 účastníků na půdě katedry rozvojových studií Přírodovědecké fakulty UP v Olomouci. Projekt byl podporován z prostředků České rozvojové agentury a MZV ČR v rámci Programu zahraniční rozvojové spolupráce ČR a pod záštitou České geografické společnosti, České asociace pro geoinformace a Kartografické společnosti ČR.

Úvodní slovo si vzal hlavní organizátor konference Jiří Pánek. Prvními přednášejícími byly studentky Přírodovědecké fakulty UP Lenka Kohlová a Anna Chrastinová, které se zúčastnily projektu Evropské komise EUROSHA (European Open-Source Humanitarian Aid), jehož cílem je pomocí open-source softwaru přispět ke sdílení dat mezi vládními i nevládními subjekty humanitární pomoci. Následná diskuze se věnovala řadě témat, například jak místní obyvatelé umí pracovat s mapou, jak mohou využít výstupy nebo jak studentky řešily problémy nedostupnosti satelitních snímků či komunikaci s místními orgány.

Jan Svitálek z organizace Člověk v tísni seznámil přítomné, jak složité je zavést GIS do programového rámce rozvojových projektů. Přednášející vidí

hlavní příležitost a směr dalšího vývoje v zaměření se na způsoby využívání dat a na konkrétní analýzy. Poukázal na to, že v dnešní době nestačí jen ukázat mapu jako hlavní výstup. Je nutno dodat, že přednášející sám zmínil, že zatím nenašli takovou přidanou hodnotu GIS, aby byla natolik dostatečná a mohli do ní investovat. Bez dostatečných odborných a technických kapacit a také mezioborové spolupráce bude změna velmi obtížná.

Následovala ukázka letu bezpilotního letounu / dronu (UAV) před budovou Přírodovědecké fakulty, kterou předvedl zástupce firmy GEODIS Brno Jakub Karas. Diskuze se poté zabývala překážkami nasazení UAV v rozvojových zemích. K této diskuzi přispěla také organizace CheckTerra, která se podělila svými zkušenostmi ze Srí Lanky a dalších rozvojových zemí.

Jiří Pánek představil projekt „Kde a jak Česká republika pomáhá – atlas zahraniční rozvojové spolupráce České republiky“. Výstupem projektu je digitální webový Atlas zahraniční rozvojové spolupráce ČR (<http://www.geoinformatics.upol.cz/app/rozvoj>). Jedná se o první a zároveň jediný webový atlas, který charakterizuje prioritní země pro rozvojovou spolupráci ČR. Posledním přednášejícím byl ředitel firmy GISAT Luboš Kučera. Obsahem jeho vystoupení byla mj. ukázka některých projektů, ať už se jednalo o projekt na sledování vývoje desertifikace v Mongolsku, nebo projekt týkající se dlouhodobého vlivu sucha na vegetační pokryv v Somálsku.

První ročník této konference lze považovat za úspěšný, neboť vytvořil prostor pro setkání zástupců neziskového a komerčního sektoru, představitelů akademické sféry a v neposlední řadě i studentů.

Beata Čmielová

22. konference GIS ESRI v ČR – Praha 2013

V pražském Kongresovém centru se ve dnech 13. a 14. listopadu 2013 uskutečnil již 22. ročník konference GIS ESRI v ČR. Akce je určena zejména uživatelům produktů společnosti ESRI, k nimž patří např. software ArcGIS, a slouží především jako prostor pro prezentaci výsledků a sdílení zkušeností s využitím této technologie v praxi. Konference se zúčastnilo více než 800 příznivců GIS jak z oblasti veřejné správy, tak ze soukromých firem i z akademické sféry.

V úvodním bloku, který se týkal krajiny, jejích proměn a významu pro společnost, vystoupili dr. Vladislav Rapprich z České geologické služby (Role sopečné činnosti při formování české krajiny), doc. Ivan Bičík z Přírodovědecké fakulty UK v Praze (Vývoj využití krajiny Česka) a dr. Jiří Hladík z Výzkumného ústavu meliorací a ochrany půdy (Ochrana půdy a GIS). Nechyběl ani zahraniční host, kterým byl Bernard Szukalski ze společnosti ESRI. Ve své přednášce posluchače seznámil s vizemi budoucího rozvoje systému ArcGIS.

Jednotlivé sekce konference se týkaly mj. GeoInfoStrategie, veřejné správy, správy inženýrských sítí, rastrového GIS a DPZ či životního prostředí a kartografie. Zejména poslední jmenovaná sekce byla pro účastníky atraktivní, protože posluchačům téměř nepostačovala kapacita sálu. Pozornost zde vzbudil mj. dr. Jan D. Bláha z UJEP v Ústí nad Labem se svým příspěvkem věnovaným nevhodnosti Křovákova zobrazení pro mapy malých měřítek, využívané např. v geografii.

Přednášky doplňuje každoročně také soutěžní přehlídka posterů, kterých bylo letos přihlášeno celkem 40. Odborná porota z nich vybrala tři nejlepší a ty byly v závěrečném bloku konference oceněny. První místo obsadil poster „PAN-GEO: Detekce vertikálních pohybů terénu pomocí satelitních radarových dat“ autorů z České geologické služby. V hlasování účastníků konference zvítězil poster „Svět plný vůní“ od Ing. Ireny Koškové z Krajského úřadu Libereckého kraje. Součástí konference je již tradičně řada dalších doprovodných akcí, např. firemní workshopy, kde letos účastníky zaujala praktická ukázka sběru dat s využitím bezpilotního letounu od společnosti Trimble. K oblíbeným patří též workshop věnovaný tipům a trikům pro software ArcGIS.

Akci pořádala společnost Arcdata Praha, český distributor produktů ESRI. Na jejích webových stránkách (<http://www.arcdata.cz/akce/konference>) jsou pro zájemce k dispozici podrobnější informace o konferenci včetně sborníku abstraktů.

Jakub Lysák

25. mezinárodní konference k dějinám kartografie v Helsinkách

Ve dnech 30. června až 5. července 2013 se konala v Helsinkách v kongresovém centru finské Mariny uprostřed poloostrova Katajanokka jubilejní 25. celosvětová konference k dějinám kartografie. Přítomno bylo při ideálním počasí přes 180 odborníků ze 34 států včetně hostitelské země, konferenčním jazykem byla angličtina. Pod rámcovým heslem „The Four Elements – the Essentials of the History of Cartography“ bylo v podzimním předkole vybráno k prezentaci 56 přednášek a 23 panelových diskuzí.

Ke slavnostnímu otevření 30. června věnovali domácí hostitelé a londýnská společnost Imago Mundi již tradičně nedělní dopoledne, aby se ho mohly nerušeně zúčastnit i osobnosti hostitelské země. Zájem o konferenci a s ní související problematiku byl po dvou letech od moskevského setkání v r. 2011 značný. S pomocí exponátů map proslulé sbírky N. A. E. Nordenskiölda byly hned v úvodu představeny hudebně vizuální kompozice World, Finland a Scandinavia, aby poté šéf organizačního komitétu dr. A. Jakobsson, prezident Imaga Mundi T. Campbell a prof. M. Edney (USA) přednesli úvodní projevy. Hlavní řeč pod titulem „The Anniversary of the International Conference of the History of Cartography“ pronesl nestor všech účastníků, dr. Paul Harvey z třetí nejstarší anglické univerzity v Durbanu, který absolvoval jedenadvacet konferencí! Připomněl obsah a význam všech 25 dosavadních jednání od londýnské premiéry v r. 1964, která se konala ještě pod hlavičkou 20. mezinárodního kongresu geografické unie (IGU). Po setkáních v Uppsale (1991) a Kodani (2009) se přednášelo v Helsinkách již ve třetí skandinávské zemi.

Z hlediska celosvětové kartografie a vývoje kartografické dokumentace zanechali Finové dvě markantní stopy. Nejprve r. 1899 vydali první národní atlas, který v Helsinkách analyzoval s více než stoletým odstupem Gilles Pal-sky z pařížské univerzity. Pro dějiny kartografie je však významnější přínos polárního badatele, helsinského rodáka N. A. E. Nordenskiölda (1832–1901),

kteřý žil od r. 1857 až do své smrti ve švédském exilu a je pokládán za pionýra v oblasti studia historie map. Systematické zpracování dějin kartografie započal Nordenskiöld vydáním díla „Facsimile-Atlas to the Early History of Cartography with Reproductions of the Most Important Maps Printed in the XV. and XVI. Centuries“ (Stockholm 1889, včetně švédského vydání), po kterém následoval „Periplus. An Essay on the Early History of Charts and Sailing Directions“ (Stockholm 1897, včetně švédského vydání). Jeho mapovou sbírkou (cca 23 000 map do r. 1800) odkoupila hned r. 1902 helsinská univerzita. Nordenskiöldem nashromážděná literatura náležela k největším výzkumným knihovnám v oboru dějin kartografie na světě, neboť zahrnovala kompletní kartografickou literaturu a k ní náležející mapy od 15. do začínajícího 20. století. Ke sbírce patří i 123 inkunábulí, cca 500 atlasů, 145 bibliografií, přes 200 vědeckých časopisů a ročenek, antikvární katalogy, rukopisy a prvotisky Ptolemaia etc. R. 1979 se započalo s vědeckou katalogizací sbírky, která byla r. 1984 vydána tiskem.

Pro konferenci vybrané přednášky proběhly v sekcích coastal maps and charts, urban mapping, map use, marketing and use of maps, national mapping and national atlases, maps for travel, traffic and communication networks, maps from the Nordenskiöld collection, symbols, signs and other elements of representation codes in East Asian maps, theoretical and conceptual approaches to the histories of map making, thematic mapping, map symbols and representation, military mapping, grids, coordinates, and map projections, borders, key themes in the history of nineteenth-century cartography, world maps and atlases, land surveying and land survey maps and map use and production.

Z časových důvodů se omezím na témata, která přinesla nové poznatky nebo znamenala novou vývojovou etapu ve výzkumu tak, jak jsem je zaznamenal já, který se osobně zúčastnil všech celosvětových setkání *Imago Mundi* od italské konference v r. 1981. V tomto smyslu na sebe upozornili Paul D. A. Harvey (Velká Británie) *Local maps on medieval seals*, Pilar Chias Navarro (Španělsko) *Early 14th century Spanish cartography: maps and views of Spanish Mediterranean towns and fortresses in the Middle Ages*, Monique Pelletier (Francie) *Maps for Louis XIV, War King*, Marjo T. Nurminen (Finsko) *La Sfera – Cosmographia* hybrid manuskript – a rare treasure of a book in the Nordenskiöld collection, Chet Van Duzer (USA) *The cartographer's apprentices: Battista Agrese and a manuscript nautical chart in the Nordenskiöld collection*, Matthew H. Edney (USA) *The Transatlantic circulation of geographical maps before 1763*, Rosa Orlandini (Kanada) *Ethnicity cartography during World War II*. Wilfried Krallert and the *Volksturm*karte, Petra Svatek (Rakousko) *Civil aviation cartography in Austria 1908–1938*, Mark Monmonier (USA) *Meteorologists as both makers and consumers of maps: contentious notions of progress and accuracy in twentieth-century cartography*, Andreas Christoph (Německo) *The Topographisch-militarische Charte von Teutschland: curse or success of Friedrich Justin Bertuch's „Geographical Institute“?*, Joaquim Alves Gaspar (Portugalsko) *Juan de la Cosa la hizo en ano de 1500: revisiting the old nautical planiuantitative approach*, Madalina Valeria Veres (USA) *Mapping eastern and western Habsburg borders in the second half of the eighteenth century*, Carla Lois (Argentina) *Map consumption and circulation in the nineteenth century*, Stefan Schröder

(Finsko) ‚Transitional‘ or ‚transcultural‘ maps? Latin mapmakers and Arabic knowledge in the first half of the 14th century, Peter Nekola (USA) Rethinking the geographical atlas after 1919. Přehledná résumé všech přednášek, posterů a sylabů výstav vydala finská kartografická společnost v souborném svazku o 147 stranách. Kompletní výčet všech přednášek a diskuzí u panelů přinesl tradičně časopis *Cartographica Helvetica* č. 48/2013, s. 54–56.

Přednáškový program byl doplněn recepcemi a výstavami, kde byla instalována národní kartografická specifika, popř. kartografické dědictví minulosti. První recepce se týkala slavnostního otevření kartografické sbírky N. A. E. Nordenskiölda, kterou uspořádalo v neděli večer National Museum of Finland (adresa Mannerheimintie 34), druhou výstavu a příslušné apéro k tomu otevřel v pondělí večer na radnici helsinský starosta, kdy byla současně udělena i cena za nejlepší letošní příspěvek *Imago Mundi* (Making visible the new industrial and commercial cities advertising maps in Spain in the 1880's, C. Montaner a L. Urteaga z Barcelony, adresa Pohjoisesplanadi 11–13). Třetí výstava s pohostěním proběhla v úterý večer národním archivu (velkoměřítkové topografické a námořní mapy Finska, adresa Rauhankatu 17) a ve čtvrtek večer byla pro tzv. „habitués“ (kteří již všechno viděli) otevřena nadací John Nurminena privátní mapová expozice a velkorysý bufet (adresa Pasilankatu 2). Značnou pozornost vzbudila fotografická dokumentace ze všech konferencí od r. 1964, kterou připravil ze zapůjčených fotografií dr. Jakobsson. Stalo se tak ještě před odchodem na tzv. „Farewell dinner“, oblíbenou večeří na rozloučenou, kterou v pátek večer hostitelé nabízeli v podobě specialit finské národní kuchyně v prostředí historického archipelu Suomenlinna před branami Helsinek.

Konferenční tradicí se staly po oficiálním zakončení vědecké části konference v sobotu 6. července odstartované dvě exkurze. Na programu byla nejprve pod patronací National Land Survey of Finland exkurze severně od Helsinek do místa Oravivuori s prohlídkou části geodetického oblouku německého astronoma Otto Willhelma von Struveho (1819–1905), který sahal od norského Hammerfestu k Černému moři. Oblouk o délce přes 2820 km, procházející 10 zeměmi a obsahující 34 originálních staničních bodů, byl prohlášen za kulturní památku UNESCO. Vrcholem druhé exkurze byla inscenace Verdiho opery „La traviata“ uprostřed polární noci v přírodním amfiteátru hradu Olavinlinna v areálu města Savonlinna.

Konferenci předcházelo v sobotu 29. června celosvětové setkání mapových kurátorů ISCEM (moderace H. Dupont, Kodaň) a odpoledne zasedání komise pro dějiny kartografie při mezinárodní kartografické asociaci ICA (předsedající Elri Liebenbergová, Pretoria).

Příští historickokartografickou konferenci organizuje město Antverpy ve spolupráci s místní univerzitou a s londýnskou společností *Imago Mundi Ltd.* od 12. do 17. července 2015 pod názvem „Theatre of the World in Four Dimensions“, dorozumivacím jazyk bude opět angličtina. Méně známé je, že se ve městě na Šeldě konal v srpnu 1871 první mezinárodní kongres geografů (2 svazky, Antverp: L. Gerritz & Guil. Van Merlen, 1872). Na konferenci je možné se přihlásit již nyní (www.ichs2015.be). Plánována je i 27. mezinárodní konference na rok 2017 do Jižní Ameriky, o přesném místě se rozhodne počátkem roku 2014.

Helsinskou konferencí se zřejmě uzavřelo kolečko, kdy jsem začal z mnichovského exilu systematicky poznávat nejlepší celosvětová setkání z oboru,

který jsem u Kuchaře vystudoval a ke kterému jsem sbíral odborné knihy, univerzitní a zahraniční přednášky, knižní recenze a výzkumné zprávy. O všech konferencích jsem referoval v německých a později v českých geografických časopisech (viz Informace České geografické společnosti 32, Praha 2013/1, s. 94). Výsledkem je „malý Nordenskiöld“, odborná knihovna ke studiu dějin kartografie o několika stech odborných učebnicích, atlasech, faksimiliích atp., které v našich knihovnách chybějí a kterou jsem se rozhodl věnovat později geografické knihovně Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy.

V Praze doc. Kuchař po založení svého Kabinetu pro kartografiu v r. 1953 sledoval nejen vývojové trendy v tehdejší geografické kartografii, u tematických map (Kuchař: mapy s dodatkovým obsahem) či v atlasové produkci. Hluboký zájem si u něho získalo již před válkou studium historie map, kde se stal mezinárodně uznávaným odborníkem. Jeho *Early Maps...* (1961) se staly metodickým návodem pro historickokartografický výzkum a zmizely rychle i ze zahraničních antikvariátů. Dnes se u nás dějiny kartografie již léta nepřednášejí, diplomové práce neřeší, mezinárodní autorská spolupráce neexistuje a zájem o přednášky pořádané ICHC (International Conferences on the History of Cartography) je minimální (od Vídně a Kodaně 1995 resp. 2009 se nezúčastnil z Česka nikdo). Přitom zájem mladých akademiků o disciplínu ve světě stoupá (např. univerzitní profesorce z Buenos Aires není 40 let), vznikají nové publikační řady (Terrarum Orbis, Brepols 2001) a přednáškové cykly (The Warburg Institute University of London, The Sandarts Lecture University of Cambridge ad.), věnované speciálně historii vybraných map minulosti. Albertovská sbírka by tedy mohla mít po generální rekonstrukci a po začlenění mnichovských titulů jejího emeritního kurátora, nasbírané či zakoupené po celém světě, alespoň materiálně všechny předpoklady, stát se vedle Berlína, Mnichova a Vídně nejlépe vybaveným středoevropským centrem pro studium starých map. To se ukáže v nejbližších měsících, profesor Kuchař by si to zasloužil!

Ivan Kupčík

Stretnutie európskych geografov v Ríme

Začiatkom septembra sa uskutočnil v poradí štvrtý kongres Asociácie európskych geografických spoločností EUGEO 2013. Po Amsterdame, Bratislave a Londýne prišla v dňoch 5.–7. 9. 2013 na rad talianska metropola Rím, kde v celkovo 37 sekciách a troch tematických paneloch zasadali stovky geografov z Európy i spoza jej hraníc. Hlavná časť trojdňového programu našla svoje miesto na pôde rímskej Univerzity La Sapienza neďaleko hlavnej železničnej stanice Termini v centre mesta. Najväčší univerzitný areál v Európe, otvorený už v roku 1935, privítal účastníkov kongresu s otvorenou náručou, pričom nebolo pochyb, že kongres EUGEO je najväčšou univerzitnou udalosťou prebiehajúcich dní. Vďaka skvelej organizácii nebola orientácia v gigantickom areáli univerzity žiadnym problémom, zasadanie v jednotlivých sekciách prebiehalo v ľavom krídle hlavnej budovy areálu, ktorá je sídlom rektorátu i univerzitnej knižnice. V nej, na štyroch podlažiach, prezentovali účastníci kongresu od štvrtkového

Obr. – Hlavná brána Univerzity La Sapienza vítala účastníkov kongresu už z diaľky.
Foto: R. Nikischer

doobedia do sobotňajšieho popoludnia výsledky svojich výskumov, a to vždy v niekoľkých paralelných sekciách.

Program konferencie sa niesol v duchu otázky: „Európa, čo bude ďalej?“ Otázku čo ďalej si zrejme počas celého kongresu kládol ne jeden geograf. Nebolo totiž ľahké rozhodnúť sa, ktorej z paralelných sekcií sa zúčastniť. Na výber bolo veľké množstvo aktuálnych tém a zaujímavých príspevkov. Program prvého dňa zahájili geografi diskusiou o súčasnom vývoji globálnych zmien a o najnovších migračných trendoch. Robert Stojanov a Barbora Duží prezentovali výsledky výskumu klimatickými extrémami ovplyvnených migračných vzorcov v juho-východnej Ázii, Josefina Domínguez-Mujica s kolegami predstavila fenomén imigrácie zahraničných dôchodcov na Kanárske ostrovy. Vo vedľajšej aule zatiaľ prebiehala jedna z dvoch sekcií vedených vo francúzskom jazyku. Tu bola rozprava venovaná zobrazovaniu geografického priestoru v literatúre, ktorého charakter môže neskôr vplývať na rozvoj jednotlivých teritórií. Započatá bola aj sekcia týkajúca sa symbolických a fyzických hraníc Európy, na ktorej odznelo azda najviac referátov spomedzi všetkých sekcií, čo iba podčiarklo aktuálnosť celej problematiky európskej identity, projektu Európskej únie a transformačných procesov prebiehajúcich pozdĺž vnútorných i vonkajších hraníc EÚ. Zatiaľ čo v rámci niektorých sekcií bolo odprezentovaných iba pár príspevkov, o hraniciach Európy sa debatovalo celé dva dni a uvedených bolo celkom 28 referátov. Medzi najzaujímavejšie patril príspevok Luizy Bialasiewicz zameraný

na marocké mesto Tanger, skutočné laboratórium hraničných efektov, ktoré predstavuje na jednej strane bránu do Európy a na strane druhej jej „hradbu“. Katarzyna Stokłosa a Gerhard Bieser podrobili historicko-geografickej analýze východnú hranicu Poľska, pričom sa sústredili na inštitucionalizované predsudky a stereotypy o „tých druhých“. V rámci sekcie boli prezentované výsledky výskumu hraničných efektov pôsobiacich v Grécku, na Cypre a Ukrajine, v Chorvátsku, na Malte, v Rusku či Srbsku, už na prvý pohľad bolo jasné, že sa pozornosť výskumníkov v súčasnosti sústreďujú najmä na hranice symbolické, ktorých pretrvávajúce a reprodukcia ústi do početných spoločenských problémov. Ďalšie sekcie prvého rokovacieho dňa boli venované sociálnemu kapitálu v Európe, spoločnej poľnohospodárskej politike, geografickému vzdelávaniu, environmentálnym rizikám či štúdiu krajiny.

V podvečerných hodinách boli účastníci autobusmi prevezení pod rímsky Kapitól (tal. Campidoglio), následne stúpali po známom širokom schodisku Cordonata, ktorému jeho neopísateľnú podobu vryl Michelangelo Buonarroti. Na Kapitole sa v Sala Protomoteca konal otvárací ceremoniál, s ohľadom na obmedzenú kapacitu sály sa tu však účastníci tiesnili „ako líšky v brlohu“. Avšak táto skutočnosť ostáva snáď jediným tmavším bodom v rámci inak bravúrne zvládnutej organizácie kongresu. Po otváracom ceremoniáli nasledovala prvá plenárna schôdza, na ktorej uviedli svoje kľúčové prednášky prezident IGU Vladimír Kolossov a jeho predchodkyňa vo funkcii Anne Buttimerová hovoriaca o geografii a výzvach 21. storočia.

V piatok od ranných hodín pokračoval kongres EUGEO svojim druhým dňom. Po dopoludňajšom jednaní v sekciách nasledovala v hlavnej univerzitnej sále Aula Magna druhá plenárna schôdza. Ako prednášajúci vystúpili Ron Boschma z Lundskej univerzity, ktorý predstavil koncept evolučne orientovanej ekonomickej geografie (on sám je priekopníkom takto orientovanej ekonomickej geografie zameriavajúcej sa na chovanie podnikov a skúmanie rutín) a Petros Petsimeris s prednáškou o našej (geografickej) amnézii. Podľa neho často zabúdame na už dávno objavené, povedané a napísané, akoby tu bola prítomná istá diskontinuita v geografickom poznaní. Na prednášku Rona Boschmu nadviazala popoludní sekcia ekonomickej geografie, kde György Csomós hovoril o presune ekonomickej moci zo západu na východ, pričom svoje tvrdenie podložil analýzou priestorovej lokalizácie centrál nadnárodných spoločností. Ďalšie sekcie boli venované diskusii o postsocialistických mestách, problematike exilu a regionálneho povedomia, konceptu miesta, ekonomickej recesii a jej vplyvu na cestovný ruch či otázke rozvoja vidieka. Podvečer v rámci tretej plenárnej schôdze vystúpil Armando Montanari z domovskej univerzity La Sapienza a hydrológ Ad De Roo, odborník na pôdnu eróziu, hovoriaci o úlohe geografického výskumu v oblasti nakladania s vodnými zdrojmi. Večer patrilo motorizovanému presunu do záhradami obklopenej Villy Celimontana, sídla Talianskej geografickej spoločnosti, kde sa konal koncert vážnej hudby a spoločenská večera.

Počas nasledujúceho dňa bolo EUGEO 2013 zavŕšené. Pokračovalo jednanie v ďalších sekciách venovaných napr. programu ESPON, regionálnym disparitám a sociálnej kohézii v Európe, percepcii krajiny, vizualizácii priestorových dát, udržateľnému rozvoju. V rámci sekcie pojednávajúcej o etnokultúrnej diverzite a otázke národa predstavil Marco Antonsich, ktorý zároveň predsedal

sekcii, výsledky pilotného výskumu národného povedomia a talianskej identity naprieč talianskou mládežou, pričom sa zameriaval najmä na komparáciu identity, resp. image Talianska medzi deťmi Talianov a deťmi imigrantov. Dospel k záveru, že deti imigrantov do Talianska neprejavujú snahu o rekonštrukciu talianskej identity, ale preberajú identitu tak, ako im bola ponúknutá, aj pre nich je Taliansko predovšetkým pizza a futbal. Štvrtú plenárnu schôdzu svojimi prednáškami obohatili Peter Mehlbye, riaditeľ koordinačnej jednotky programu ESPON a Gyula Horváth z Maďarskej akadémie vied. Diskusie v posledných sekciách boli ukončené až v pokročilých poobedňajších hodinách, nasledovalo slávnostné ukončenie kongresu, ktorému predsedal prezident EUGEO Henk Ottens. Štvrtý kongres Asociácie európskych geografických spoločností určite nesklamal, niesol sa aj napriek vysokému počtu účastníkov v priateľskej a pokojnej atmosfére. Skutočnosť, že na veľkých vrcholových konferenciách podobného typu často jednotlivé jednice miestnosti zívajú poloprázdnotou, sa tentokrát nenaplnila, každá z početných sekcií si našla svojich zanietených poslucháčov. Neostáva nič iné, iba pozvať všetkých geografov a fanúšikov tejto krásnej vedeckej disciplíny na ďalší, v poradí už piaty kongres EUGEO, ktorý sa uskutoční v neďalekej Budapešti.

Richard Nikischer

Zpráva z 12. konference IARTEM v Ostravě

International Association for Research on Textbooks and Educational Media (IARTEM) reprezentuje etablovanou platformu pro odborníky, kteří usilují o rozšiřování poznání v oblasti výzkumu školních učebnic a edukačních médií. Smyslem asociace je rozvíjení problematiky v rámci pedagogického výzkumu a také podpora při navazování kontaktů. Každé dva roky je proto pořádána konference s bohatou mezinárodní účastí. Ve dnech 18.–20. září 2013 se uskutečnil již 12. ročník konference IARTEM, která se konala v Ostravě a byla organizována ve spolupráci s Pedagogickou fakultou Ostravské univerzity. Tematicky se konference zaměřovala na zhodnocení role učebnic a vzdělávacích médií v digitálním věku (Textbooks and Educational Media in a Digital Age).

Konference byla zahájena plenárními referáty, které přednesli mezinárodně uznávaní odborníci. Jan Průcha zaujal referátem sumarizujícím hlavní etapy a poznatky českého výzkumu učebnic od jeho počátků ve 30. letech 20. století až do současnosti. Pojmenoval rovněž problémy, které jsou v rámci českého výzkumu učebnic tradiční, a naznačil aktuální témata, jež pro výzkumníky představují novou výzvu. Petr Gavora představil myšlenku, že učebnice může i v současné době pro žáky představovat složitý didaktický prostředek, s nímž se musí nejdříve naučit zacházet. Obeznamenost s jazykem učebnice stejně jako schopnost se v učebnici orientovat mohou podmiňovat učení. V tomto kontextu byl představen teoretický model uvažující roviny, na nichž probíhá žákovské seznamování s učebnicí a způsoby, jak se pomocí učebnice správně učit. Navažujícím příspěvkem Eric Bruillard seznámil posluchače s aktuálními trendy v oblasti nových technologií ve vzdělávání a nabídl syntézu hlavních poznatků

z výzkumů zaměřujících se na analyzování tabletů a jejich potenciálu jako didaktických prostředků. V návaznosti autor představil výsledky vlastních experimentů, ověřujících účinnost tabletů ve výuce na nižším stupni sekundárního vzdělávání. Aktuální otázky vyvstávající vydavatelům edukačních prostředků, kteří se musejí vyrovnávat s rozdíly mezi požadavky vzdělávání a nároky trhu, ve svém příspěvku naznačil Arno Reints. Vzrůstající snahy o ekonomizaci vzdělávání mohou podle autora vést k vytrácení zásadního aspektu – kvality ve vzdělávání. Reints také nabídl podněty, jak mohou vydavatelé „tradičních“ edukačních médií čelit vzrůstající konkurenci volně dostupných prostředků pro vzdělávání (open educational resources). Thomas Ullum Hansen a Jeppe Bundsgaard představili východiska a metodologii projektu, jehož cílem je posílit používání moderních edukačních médií na dánských školách. Projekt má podpořit také rozvoj kompetencí žáků nezbytných pro 21. století a dovednosti učitelů používat ve výuce média inovativním způsobem. Pozadím představují socio-ekologické teorie, které chápou školu jako komplexní systém, jehož dynamika je určována balancováním mezi inercií a adaptací, přičemž hybný aspekt představují intervenční programy, v tomto případě orientované na technologie ve vzdělávání, didaktiku a organizaci. Josef Malach a Zuzana Sikorová představili výsledky dotazníkového šetření, které zjišťovalo studijní návyky studentů učitelství a jejich preference ohledně vzdělávacích materiálů. Šetření proběhlo na vybraných fakultách Ostravské univerzity a ukázalo, že používání učebnic je mezi studenty učitelství spíše omezené a studenti spoléhají spíše na „méně formální“ edukační materiály (např. podklady zprostředkované od starších studentů).

Na plenární referáty bylo navázáno v teoretických a metodologických sekcích (workshopech), které byly organizovány do tematických bloků. Úvodní referáty se zaměřovaly na metodologii výzkumu edukačních prostředků a týkaly se konstruování vědění prostřednictvím edukačních médií a představení „aktuálních“ metodologických postupů v rámci výzkumu učebnic a s nimi souvisejících otázek (na příkladu metody eye-tracking).

Následovala sekce zaměřená na edukační prostředky v matematických a přírodovědných předmětech. V prvním bloku byly předneseny příspěvky představující koncepčních pojetí a výzkumné metody pro analyzování učebnic matematiky. Následující blok zahrnoval příspěvky týkající se učebnic zeměpisu, ve kterých byl mapován vývoj metodologie výzkumu učebnic zeměpisu anebo poukazováno na význam učebnic při formování identity regionu. Zajímavé byly příspěvky posuzující edukační potenciál nonverbální a verbální komponenty zeměpisných učebnic. Třetí blok sekce se zaměřoval na posuzování charakteristik učebnic pro přírodovědné předměty v obecné rovině. Příspěvky se věnovaly hodnocení vybraných komponent učebnice a jejich významu při rozvoji vědeckých kompetencí žáků anebo objasňovaly vliv kulturního prostředí na výběr a používání učebnic na základních školách.

Druhá sekce byla zaměřena na edukační prostředky pro sociálně-vědní a humanitní předměty. Čtvrtý blok proto představil příspěvky analyzující aspekty týkající se ideologie, státní příslušnosti či národní identity a jejich vliv na tvorbu a používání edukačních prostředků pro výuku dějepisu. Paralelní pátý blok zahrnoval příspěvky orientující se na analyzování prostředků pro podporu výuky cizích jazyků na nižším stupni sekundárního vzdělávání. Mimoto byly

předneseny i příspěvky zabývající se rolí ideologie při výuce cizích jazyků, či psaním jako nástrojem, který může rozvíjet učení se cizímu jazyku. Šestý blok se zaměřoval na edukační materiály pro výtvarnou a hudební výchovu. Představen byl proces tvorby učebnice pro výuku dramatu na základních školách, anebo výsledky posuzování didaktické vybavenosti a způsobů používání učebnic hudební výchovy na základní škole. Užitečné poznatky zprostředkovaly příspěvky zkoumající pozici učebnic a didaktických textů mezi zdroji inspirace, které učitelé využívají pro výuku výtvarné výchovy na základních školách.

Do třetí sekce byly zařazeny příspěvky související s výcvikem učitelů ve výběru a používání učebnic. V sedmém bloku proto převažovaly příspěvky týkající se porovnávání „tradičních“ a elektronických učebnic na různých stupních škol, anebo v různých regionech. Tématem osmého bloku byl proces výběru učebnic. Cenné informace zprostředkovaly příspěvky, které se orientovaly na kritéria a indikátory, které učitelé aplikují při výběru a evaluaci učebnic pro vlastní výuku (v různých vyučovacích předmětech). Devátý blok zahrnoval příspěvky, které se týkaly výcviku učitelů a studentů učitelství v používání učebnic pro účely vlastní výuky.

Čtvrtá sekce se týkala problematiky učení z edukačních prostředků. Pozornost vyvolal blok, který zahrnoval příspěvky analyzující pozici učebnic a digitálních edukačních prostředků v inkluzivním vzdělávání. Atraktivní byl i blok obsahující příspěvky, které zkoumaly učebnice jako zdrojový materiál pro domácí úlohy, anebo analyzovaly jaké přístupy a zdroje učitelé využívají při vytváření a aplikaci domácích úloh pro žáky.

Pátá sekce se zaměřovala na pozici edukačních materiálů vzhledem ke změnám probíhajícím ve vzdělávání. Tematické bloky zahrnovaly příspěvky zkoumající úlohu učebnic a ostatních edukačních prostředků vzhledem k reformám ve školství a také příspěvky usilující o objasnění vzrůstajícího významu digitálních edukačních prostředků.

V celkovém pohledu lze konstatovat, že mezinárodní konference splnila svůj účel, protože poskytla platformu pro diskusi nad aktuálními problémy a trendy ve výzkumu učebnic. Mimo to vytvořila prostor pro prezentaci a zpětnou vazbu k výsledkům vlastních výzkumů. Vedle zajímavých referátů a plodných diskuzí u kulatých stolů či v kuloárech konference nabídla také zajímavý kulturní program, který zahrnoval například návštěvu místní základní školy nebo seznámení se s folklórem a tradicemi regionu. Další ročník konference IARTEM v roce 2015 by se dle předběžných informací organizačního výboru měl konat v hlavním městě Německa – v Berlíně. Podrobnější informace lze nalézt na <http://www.iartem.org/>.

O deset dní později, 27.–29. 9.2013, se v moravské metropoli Brně uskutečnila další mezinárodní konference týkající se aktuálních trendů ve výzkumu školních učebnic. Pod záštitou Internationale Gesellschaft für historische und systematische Schulbuchforschung a ve spolupráci s Institutem výzkumu školního vzdělávání PdF MU proběhla výroční konference „Methodenfragen in der Schulbuch- und Bildungsmedienforschung“ (Metodologické otázky ve výzkumu učebnic a vzdělávacích médií). Během konference představilo 30 výzkumníků z jedenácti států svá výzkumná zjištění zaměřená na metodologické aspekty výzkumu učebnic. Účastníci konference se tak mohli seznámit s aktuálními a empiricky podloženými poznatky týkajícími se např. posuzování učebnic

pohledem historických obsahových analýz, didaktických analýz, lingvistických analýz či analýz diskurzu. Cenné byly i referáty analyzující používání učebnic anebo jejich fungování při učení žáků. Podrobnější informace o konferenci lze nalézt na webu <http://www.ped.muni.cz/weduresearch/brno2013/defaultENG.html>).

Tomáš Janko

Zpráva o mezinárodním semináři Rural Schools Research through Europe

Jednou z akcí, která otvírala léto roku 2013, byl mezinárodní seminář Rural Schools Research through Europe, který ve dnech 28. a 29. června hostila Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy v Praze.

Jednalo se o akci relativně unikátní. Najít v Česku odborné akce zaměřené pouze na výzkum venkovských škol je v podstatě nemožné. Ačkoliv tyto školy nejsou žádnou raritou v naší školské síti (přibližně 60 % všech základních škol se nachází ve venkovském prostoru, z nich více než polovina má pouze ročníky prvního stupně), nebývají příliš častým předmětem ani pedagogického ani jinak disciplinárně založeného výzkumu. To je jedním z důvodů, proč lidé, kteří takto zaměřený výzkum dělají, hledají své partnery v zahraničí. Jednou z platform, na které probíhá odborná diskuze o výzkumu venkovských škol, je výzkumná síť Communities, Families, and Schooling in Educational Research fungující pod hlavičkou Evropské asociace pedagogického výzkumu (EERA). Právě v této síti lze sledovat nejméně 15letou tradici setkávání výzkumníků věnujících se venkovskému vzdělávání, která již iniciovala několik mezinárodních publikačních a výzkumných počinů. Na půdě této sítě vznikla i iniciativa stojící za organizací zmíněného semináře. Jejím cílem bylo soustředit lidi zabývající se výzkumem venkovského vzdělávání na jedno místo, poskytnout jim dostatečný prostor pro prezentaci jejich práce a otevřít diskusi o možné budoucí spolupráci. Seminář si kladl za cíl oslovit co největší spektrum výzkumníků z různých částí Evropy, včetně doposud ne početně zapojených států bývalého post-komunistického prostoru. I proto si pro své konání zvolil místo „v srdci“ Evropy.

Co je dále pro výzkum venkovských škol a vzdělávání příznačné, je interdisciplinarita. Jde o téma specifické pro řadu vědeckých oborů – pedagogiku, sociologii, geografii (a jejich dílčích disciplín). Tu se podařilo „zajistit“ i v případě pražského semináře. Objevily se příspěvky z oblasti pedagogiky a didaktiky, geografie vzdělávání, vzdělávací politiky nebo sociologie vzdělávání.

Pro semináře bývá typické, že jde o akce malé počtem svých účastníků. Bylo tomu tak i v tomto případě. Předností této skutečnosti je však možnost skutečně intenzivní a osobní diskuze o nastolených tématech a také pracovní atmosféra. V průběhu pátečního setkání proběhly prezentace jednotlivých účastníků. Zahájily je české organizátorky Silvie R. Kučerová (PřF UJEP, Ústní nad Labem) a Kateřina Trnková (FF MU, Brno) společným příspěvkem Rural Schools Spatial Development in Czechia: Parallel, Phase Delay or Alternative to the West?, kombinujícím výzkumné výsledky z oblasti geografie vzdělávání, vzdělávací politiky a historie školství. Metodologicky komplementární

Obr. – Účastníci semináře před pražským Železničním mostem. Zleva: A. Pešikan, I. Trapenciere, L. Hargreaves, S. Antić, K. Trnková, S. R. Kučerová, C. Gristy, R. Kilpeläinen. Foto: J. Joksimović

k této makrostudii širších souvislostí byl příspěvek Cath Gristy (University of Plymouth, UK) *The Changing Nature of Schooling in a Rural Area of the UK – a Personal Local History*, který byl inspirativním příkladem mikroregionální případové studie vývoje venkovských škol na pozadí společenských, demografických a také školsko-politických změn ve Velké Británii. Následoval blok příspěvků ze Srbska, který zahájila Anna Pešikan a Slobodanka Antić (ve spolupráci s nepřítomným Ivanem Ivičem z University of Belgrade), jejichž příspěvek *Rural Education in Serbia: Problems and Prospects* diskutoval situaci sítě základních škol na venkově v Srbsku a podmínek vzdělávání. Podmínky vzdělávání, tentokrát na venkově v Černé Hoře, plasticky přiblížila případová studie Jeleny Joksimović (University of Belgrade) *Learning in Rural Schools: Case Study of a Montenegrin School*. Po té dostali slovo autoři ze severnějších částí Evropy. O situaci a měnících se funkcích venkovských škol v Lotyšsku hovořila Ilze Trapenciere (University of Latvia) v přehledově laděném příspěvku *On Developments of rural schools in Latvia*. V podstatě jediným příspěvkem o podobách a výsledcích učení a vzdělávání v málotřídkách, tedy příspěvkem ryze pedagogickým (úžeji didaktickým) byl příspěvek Risto Kilpeläinena z Finska s názvem *Village Schools in Finland – Small Rural Schools as Learning and Growing Environments Described by Teachers*, který doplnil převládající studie založené na expertním výzkumu o pohled samotných aktérů vzdělávání.

Celý blok prezentací pak zakončila Linda Hargreaves (University of Cambridge, ve spolupráci s Rune Kvalsundem, Volda Univerzity, Norsko) s příspěvkem „Western“ Theory and the Rural Research Footprint, který analyzoval dopad některých vlivných „západních“ teorií (především sociologických) na výzkum venkovského vzdělávání.

Následovala poměrně intenzivní reflexe styčných momentů jednotlivých příspěvků, použitých metod a teoretických perspektiv. Ta byla podstatná pro program následujícího dne, který byl zaměřený na diskuzi možností budoucí spolupráce, která byla mimo jiné již podpořena interním grantovým projektem vědecké společnosti EERA.

Kateřina Trnková

Za spomienkou do Ružomber(o)ka

Región Liptova často láka návštevníkov svojimi horami, termálnymi kúpaliskami, lyžovačkou či bačovskou kultúrou. Začiatkom septembra (10.–12. 9. 2013) však geografov z rôznych slovenských a českých pracovísk priviedlo na Liptov niečo úplne iné. Prišli sem, aby vzdali hold významnému slovenskému fyzickému geografovi, profesorovi Michalovi Zaťkovi. Uctenie si milovaného kolegu, učiteľa a skvelého odborníka, alebo ako neraz odznelo na konferencii človeka s veľkým „Č“, však nebolo jediným dôvodom, z ktorého katedra geografie na Pedagogickej fakulte Katolíckej univerzity v Ružomberku zorganizovala vedec-kú konferenciu „Geografia a integrovaný výskum krajiny“. Druhým dôležitým momentom bolo okrem nedožitého jubilea profesora Zaťka aj desiate výročie založenia domovskej katedry geografie, ku ktorému prišiel miestnym vedeckým pracovníkom zagrátulovať ne jeden cezpoľný geograf, medzi inými i René Matlovič (prezident Slovenskej geografickej spoločnosti a rektor Prešovskej univerzity v Prešove), Milan Trizna (dekan Prírodovedeckej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave) a Vladimír Ira (riaditeľ Geografického ústavu SAV), ktorí mali tú česť otvoriť svojimi príhovormi toto malebné stretnutie geografických pracovníkov a zablahoželať jubilantom.

Ešte pred vzácnymi hosťami však k účastníkom prehovoril, milým slovom jemu vlastným, nestor miestnej katedry, jej dlhoročný vedúci a jeden z jej spoluzakladateľov, docent Rudolf Novodomec, ktorý privítal účastnícke plénum. To bolo vskutku pozoruhodné, keďže sa skladalo približne rovnakým dielom z fyzických i socioekonomických geografov. Všetci však rýchlo našli spoločnú reč a prekonalí niekedy neprávom preceňované rozdiely medzi oboma vetvami geografie. Výrazným spôsobom k tomu dopomohla a oné potrebné požitko poskytla práve spomienka na profesora Zaťka, ktorého životný príbeh nám po úvodných príhovoroch a príspevku docenta Novodomca (venovaného vzniku a histórii miestnej katedry) vyzprávával docent Milan Trizna. Ten vyzdvihol nielen odborné, ale i ľudské kvality profesora Zaťka, vrátane jeho povestného humoru a dnes už takmer legendárnych „dodatkov“, ktoré zvykol pridať ku každému rozprávanému vtipu. Práve tie boli po dlhé roky ozdobou a korením mnohých neformálnych večerných posedení geografických pracovníkov. Profesor

Zaťko bol v posledných rokoch svojho života (skonil v deň svojich 78. narodenín 9. 8. 2011) aj členom ružomberskej katedry geografie.

Úvodný deň pokračoval vyžiatými príspevkami Reného Matloviča (relevancia geografie pri riešení kľúčových problémov sveta) a Jozefa Minára, ktorý hovoril o morfofotektonickom vývoji západných Karpát, pričom zdôrazňoval najmä jeho nejasné okolnosti a pluralitu názorov na túto tému. Nasledujúci vyžiatý referát Pavla Korca priniesol po predchádzajúcich príspevkoch do publika trochu odľahčenia a pobavenia, keďže ho jeho autor pojal s nadhľadom a o konkurencieschopnosti regiónov Slovenska rozprával s humorom jemu vlastným.

Ružomerská katedra geografie je známa najmä svojou vynikajúcou prácou v oblasti fyzickej geografie, aj preto boli príspevky fyzických geografov zastúpené v rámci konferencie pomerne hojne. Avšak čas vyhradený na referáty si fyzickí a humánni geografi podelili zhruba fifty-fifty, čo bolo v súlade s názvom konferencie, teda s integrovaným výskumom krajiny. Prvý deň okrem vyžiatých prednášok priniesol ešte analytický referát M. Káčerovej a jej kolegov o starnutí európskych populácií, príspevok M. Vysoudila o analýze podnebia Olomouca a I. Bičíka a kolektívu o využití krajiny v Česku a jej historických míňnikoch, ktorý predniesol jeho talentovaný nasledovník Zbyněk Janoušek.

Druhý deň priniesol od ranných hodín záplavu referátov z fyzickej i humánnej geografie. Určite nebolo na škodu, že celá konferencia nebola rozdelená do sekcií, ale naopak, fyzickí i humánni geografi sedeli v jednej miestnosti a pozorne vnímali výsledky práce z odlišných subdisciplín geografie, než ktorým sa sami venujú. Odznelo 17 odborných príspevkov z oblasti geomorfológie, hydromorfológie, klimageografie, pedogeografie, regionálneho rozvoja, alternatívnej a kultúrnej geografie, využitia krajiny, energetickej politiky, regionálnej identity, geografie poľnohospodárstva či religióznej geografie. Množstvo príspevkov prezentovali zástupcovia domácej katedry, ktorým úspešne sekundovali pracovníci z Prírodovedeckej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave, Prírodovedeckej fakulty UK v Prahe, Ústavu geoniky AV ČR, Prírodovedeckej fakulty Masarykovej univerzity v Brne, Slovenského hydrometeorologického ústavu, Prírodovedeckej fakulty UPJŠ v Košiciach, Prírodovedeckej fakulty Univerzity Palackého v Olomouci, Pedagogickej fakulty Jihočeskej univerzity v Českých Budejoviciach a z Fakulty prírodných vied UKF v Nitre. Ako býva častým zvykom, iba malý počet prezentujúcich dodržal vyhradený časový limit, preto sa prednes referátov predĺžil na úkor diskusie, na ktorú sa však našiel priestor po ukončení konferencie. Konferenciu uzavrel svojím poďakovaním doc. Novodomec, pričom ju označil za veľmi úspešnú a odborne prínosnú. Na druhý deň sa uskutočnila exkurzia a jej cieľom boli predovšetkým oblasti severne od Ružomberka, teda oravské lokality.

Kolegovia z Ružomberka sa ukázali ako skvelí organizátori a ľudia s veľkými srdcami a my, ktorí sme navštívili konferenciu Geografia a integrovaný výskum krajiny, sa už nevieme dočkať ďalšej návštevy malebného Liptova a našich priateľov z Ružomberka. Tí dokázali, že aj menšie geografické pracovisko dokáže robiť hodnotný výskum a organizovať odborne i ľudsky prínosné vedecké podujatia.

Richard Nikischer

Geografické výstavy k zapůjčení

Jednou z možností, jak zpřístupnit výsledky vědeckého výzkumu široké veřejnosti, je prezentovat je formou posterů. Předností posterů je stručný výstižný text doplněný vhodnými grafickými prvky, které dokážou upoutat pozornost odborníků i laiků. Právě takovými postery jsou tvořeny výstavy, které spoluorganizuje Geografická knihovna Přírodovědecké fakulty UK v Praze. Vystaveny bývají po svém vzniku v prostorách Geografické sekce, ale mnohem podstatnější je, že se jedná o výstavy putovní a je možné je pro nekomerční účely zdarma zapůjčit (bližší informace <http://www.natur.cuni.cz/geografie/knihovna/vystavy/pujcovani-vystav>). Již je měli možnost zhlédnout návštěvníci některých knihoven, úřadů, informačních center, studenti škol různých stupňů a jsou k dispozici dalším zájemcům.

Výstavy čítají zpravidla 16 až 19 posterů velikosti B1, jednotně graficky zpracovaných. K dnešnímu dni jsou k dispozici dvě v anglickém jazyce (Land Use Land Cover Change Research in European Countries a Historical Geographers in Czechia: Themes and Concepts) a ostatní v češtině. Tematicky jsou velmi rozmanité, věnované významným událostem (Mapová sbírka po 100 letech, 90 let geografie na PřF UK v Praze, Albertov 1989: 20. výročí Sametové revoluce), vybraným regionům (Kazachstán – srdce Euroasie, Etiopie – pojďme spolu bádát v Africe, Slapy optikou geografa), specifickým tématům (Venkovy a venkované, Druhé bydlení v Česku: chataření a chalupaření v proměnách generací, Suburbanizace cz... bydlím v satelitním městečku, Sesuvy na Machu Picchu) ryze fyzickogeografickým tématům (Polární rok: Arktida-Vysoké Sudety-Antarktida, Svět hor: krajina, rizika, procesy, Deset let výzkumu nebezpečných jezer v Kyrgyzstánu), oblasti kartografie a geoinformatiky (Podoby současné kartografie, Země očima DPZ), specifické sociogeografické problematice (Sociální deprivace v městském prostředí: Objektivní a subjektivní dimenze) či představují nejnovější atlasovou tvorbu (Atlas krajiny České republiky, Atlas sociálně prostorové diferenciacie České republiky).

Anotace každé výstavy a seznam jednotlivých posterů, z nichž sestává, jsou k dispozici na adrese: <http://www.natur.cuni.cz/geografie/knihovna/vystavy/prehled-vystav>.

Dana Fialová

Čtyřicet let geografických přednášek v Lovosicích

Již 40 let se v lovosickém kulturním středisku pravidelně od roku 1973 měsíc co měsíc pořádají zajímavé a v Česku ojedinělé přednášky. Zeměpisný klub, který založil RNDr. Jaroslav Líška, je dobře známý nejen na Litoměřicku. Návštěvníci jezdívají z celého okresu i kraje (z Litoměřic, z Ústí nad Labem a z Prahy). Trváním a s jedním vedoucím je kroužek v Česku jedinečný. Činnost vždy oceňovali nejen návštěvníci, ale i přednášející profesori geografie z Univerzity Karlovy v Praze. Pozoruhodné je, že za celých 40 let se ani jedna přednáška nevynechala.

Na 100. besedě se představil spisovatel František Nepil, na 200. akci Lovosičtí přivítali premiéra Petra Pitharta, na 300. přednášce přednášel profesor filozofie Erazim Kohák o životě v Nové Anglii, kde žili potomci prvních osidlenců Ameriky. Na 400. přednášce se poprvé představila žena, jachtařka MUDr. Karin Pavlosková, která na plachetnici objela svět. Kdo asi bude vyprávět a promítat zážitky z cest po světě na 500. přednášce, která by se měla konat v roce 2015?

Zakladatel zeměpisných přednášek zve do Lovosic už 40 let zajímavé cestovatele, geografy, horolezce, herce, spisovatele, novináře, sportovce i politiky, kteří rádi cestují a obohacují nejen sebe, ale i další zájemce. Návštěvníky lákají již pouhé názvy přednášek: Mimoszemské civilizace, Záhady Sluneční soustavy, Přistání Apolla 11 na Měsíci, Napříč starobyrou Čínou, Thajsko – království exotiky, Napříč pohádkovou přírodou Kanady, New York, Mexiko – tajemná historie, sopky a pralesy, Okno do vesmíru, Antické i současné Řecko, Záhady Austrálie a Oceánie, S kamerou světem a mnoho desítek dalších témat.

I v současnosti se vděční posluchači stále těší na další setkání s významnými a zajímavými lidmi. Na besedy jsou zváni především odborní geografové a přírodovědci z Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy, dříve například prof. Vlastislav Häufler, prof. Václav Král, doc. Ludvík Mucha, doc. Josef Brinke, doc. Ivan Bičík, tehdejší prezident České geografické společnosti, a významní cestovatelé. Vřele byli přivítáni se zeměpisnými přednáškami i Emil Zátopek, Věra Čáslavská a Václav Ježek, trenér fotbalistů České republiky. V poslední době navštívil Lovosice například proslulý reportér Stanislav Motl či oblíbená dvojice učitelů – cykloturistů a cestovatelů Lucie Kovaříková a Michal Jon, klavírista, cestovatel a tak trochu dobrodruh Martin Kratochvíl, bývalý obchodní rada ve Švýcarsku Ivo Petřík nebo herečka-cestovatelka Jana Paulová, známá svými cestami po světě.

Jaroslav Líska později učil v Lovosicích také na gymnáziu, v Liberci na Technické univerzitě a v Praze na Obchodní akademii, vede zeměpisné přednášky v Lovosicích 40 let, posledních 20 let z Prahy. Navštěvuje pravidelně festivaly cestovatelů i cykloturistů a pečuje o to, aby přednášky byly pestré a přednášející na vysoké odborné úrovni (v Lovosicích přednášel i premiér Petr Pithart, ministr Pavel Tigrid, herci Miroslav Horníček, Radovan Lukavský, dr. Taťána Míková z České televize nebo herečka Táňa Fischerová).

V úspěšné práci chce Zeměpisné sdružení pokračovat i nadále. „Přednáškovou činnost v Lovosicích chci obohacovat i nadále o geografické vědecké poznatky a zajímavosti naší modré planety,“ říká dr. Líska. Věřme, že se mu jeho záslužná činnost bude i nadále dařit a že i pátá stovka přednášek bude pro návštěvníky v Lovosicích přitažlivá.

Eva Hozmanová

Fyzická geografie na Univerzitě Gent

Geografický výzkum a geografické vzdělávání patří po řadu desetiletí k úspěšným oborům Gentské univerzity lokalizované do autonomního Vlámského společenství v rámci federalizované Belgie. Katedra geografie (Vakgroep

Obr. – Sídlo Katedry geografie Přírodovědecké fakulty Gentské univerzity v kampusu Sterre. Foto: J. Kolejka

publikační aktivitu, vesměs v renomovaných periodikách. Tento fakt je podporován členstvím pracovníků katedry v redakčních radách periodik. Ačkoliv jsou jednotlivé pracovní skupiny orientovány na výzkum přednostně v uvedených směrech, jejich aktivity se rozmanitě prolínají a spojují, jak to vyžadují řešené projekty.

Pracovní skupina fyzické geografie se angažuje jak na domácím, tak na zahraničním výzkumném poli. Na území Belgie jde především o studium stržové eroze. Sledovány jsou jak jednotlivé významné události, např. po lijákových srážkách, tak prováděn monitoring existujících stržových systémů. Ve výzkumném záběru fyzických geografů jsou rovněž stopy reliéftvorných procesů z období pleistocénu v současné krajině. Dobře jsou dokumentovány plochy bývalého výskytu ledových kleneb na permafrostu – pingo. Klimaticko-hydrologický výzkum směřuje na monitoring extrémních situací – vysokých srážek a vodností, tak i jejich minim. Na výzkumné kampaně v zahraničí připadá dlouholetý výzkum erozních procesů v souvislosti s lidskými aktivitami v Etiopii. Řada dokumentů a srovnání svědčí sice o tom, že zejména zemědělství a ukvapená urbanizace vedou k enormnímu nárůstu antropogenního tlaku na území, přičemž jedním z důsledků je akcelerovaná vodní eroze půd a zvětralin za vzniku gigantických strží, ale naopak v jiných území při paralelním růstu místní populace a jejích aktivit dochází k obnově přirozeného stromového vegetačního krytu. Záleží patrně na dodržování lepších zásad využívání území v prostoru a v čase. Mezi velmi úspěšné zahraniční aktivity gentských fyzických geografů patří neinvazní archeologie. Za pomoci materiálů DPZ – zejména klasických leteckých snímků a moderních radarových, laserových a dalších geofyzikálních

Geografie) sídlí v moderní budově S8 (viz obr.) uvnitř univerzitního kampusu Sterre, který byl vybudován v 70. letech 20. století na místě bývalé vojenské základny. Původně geografové pracovali v řadě drobných pracovišť, která byla postupně pospojována k roku 1995 do současné katedry geografie na půdě Fakulty přírodních věd (Faculty of Sciences). Katedra disponuje mohutným akademickým týmem, který čítá kolem 60 odborníků, ve většině zařazených na plný pracovní úvazek. Podle zaměření se katedra člení do pěti pracovních skupin: fyzická geografie, krajina, sociální a ekonomická geografie, GIS a dálkový průzkum Země. Katedra disponuje vysoce početným stavem doktorandů, často ze zahraničních zemí, se kterými jsou řešeny společné, zpravidla dlouhodobé výzkumné projekty. Díky mimořádné výzkumné aktivitě pracoviště vykazuje značnou

záznamů území se dobře daří poznávat i sídelní minulost sledovaných území ve vybraných lokalitách ve Středomoří.

Světová pověst krajinářského výzkumu na katedře geografie Univerzity v Gentu je dlouhodobě spojována se jménem prof. Antropa, nyní v důchodu, ovšem je stále aktivní jako emeritní profesor, Marc Antrop zde vybuodoval jedno ze špičkových pracovišť geografického výzkumu krajiny, zasloužil se o vznik belgické krajinářské školy, vytvořil tým zkušených následovatelů, který v současnosti vede profesorka Veerle van Eetvelde. Spektrum současného krajinného výzkumu sahá od mapování a studia přírodních a současných kulturních krajin Belgie a Evropy (vytvořena vlastní klasifikace krajin), přes historický krajinářský, zpravidla evidenční a záchranný výzkum po percepci krajiny a její pojmání jako sociálního konstruktů. Nedávno dokončený výzkum území Belgie spojený s mapováním, evidencí a klasifikací předindustriálního dědictví v belgické krajině již svými výsledky vstoupil do územního managementu. Tým katedry zdokumentované (v mapovém rozlišení 1:25 000 a 1:50 000) zbytky druhotné krajinné struktury (využití ploch), identifikované srovnáváním současného stavu s archivními mapovými dokumenty pocházejícími z druhé poloviny 18. století v řadě provincií Vlámského společenství, již vešly do reálné legislativní praxe v území. Jakékoliv jejich uvažované změny těchto lokalit podléhají institutům ochrany přírody a krajiny, životního prostředí a krajinného rázu. Belgická krajina je v podstatě daleko více postižena neorganizovanou urbanizací, suburbanizací, těžebními a průmyslovými aktivitami než krajiny ČR. Velké plochy jsou „znečištěny“ rozptýlenou zástavbou – obytnou, komerční i průmyslovou. Ochrana předindustriálního dědictví v krajině tak přišla na poslední chvíli, což je mimořádnou zásluhou gentských krajinářů.

Úspěchy na poli fyzické geografie a výzkumu krajiny by nebyly možné bez širokého užití geoinformačních technologií. K využití GIS, DPZ, GPS a počítačové kartografie jsou studenti geografie vedeni od prvního ročníku studia. Nejlepší z nich jsou zapojováni do výzkumných projektů a zpravidla zůstávají na pokračující doktorské studium. V současné době je na katedře akreditován jeden bakalářský program na téma „Geografie a geomatika“ a dva magisterské programy v oborech „Geografie“ a „Geomatika a mapování“. Paralelně běží doktorský studijní program pro geografů.

Katedra geografie disponuje řadou dohod o spolupráci s předními světovými geografickými pracovišti, ale také s institucemi a školami v několika rozvojových zemích, především Afriky. Další informace o pracovišti lze nalézt na stránkách <http://geoweb.ugent.be/en>.

Jaromír Kolejka

Geografie na Severovýchodní federální univerzitě v Jakutsku

Jakutsk – hlavní město Jakutské republiky (Republika Sacha), jakožto součásti Ruské federace – disponuje jednou z 9 privilegovaných, ruských tzv. federálních univerzit (FU), Severovýchodní federální univerzitou M. K. Ammosova (SVFU). Mimo Jakutsk jde o univerzity v Archangelsku (Severní-Arktická FU

M. V. Lomonosova), Kazaň (Kazaňská-Povolžská FU), Rostov na Donu (Jižní FU), Jekatěrinburg (Uralská FU B. N. Jelcyna), Krasnojarsk (Sibiřská FU), Vladivostok (Dálnévýchodní FU), Stavropol (Severokavkazská FU) a Kaliningrad (Baltská FU I. Kanta). Tyto univerzity nabízejí jak klasické obory, tak technické směry výuky a jejich součástí jsou výzkumné ústavy širokého spektra specializací, včetně oborů typických pro daný region. Zásadou jejich zřízení byla potřeba takové univerzity v každém z osmi federálních okruhů Ruské federace. Zvláštní privilegované postavení pak mají navíc moskevská Státní univerzita M. V. Lomonosova a Petrohradská státní univerzita.

Geografie je se specifickou orientací pěstována na třech pracovištích univerzity. Z hlediska rozvoje oboru a vedení výuky v duchu soudobé geografie je nepochybně klíčovým pracovištěm katedra geografie Ústavu přírodních věd (IEN) – viz obrázek. Tu v současné době tvoří 11 učitelů pedagogického sboru a nepočtených technický personál. Katedra se člení do pěti dílčích laboratoří provádějících specializovaný výzkum, ačkoliv výuka jinak probíhá společně podle výukového programu. Jde o laboratoř (1) meteorologie a hydrologie, (2) limnologie, (3) krajinářství, (4) elektronických-kartografických systémů a (5) sociálně-ekonomického monitoringu.

Mezi hlavní řešené projekty současnosti patří sestavení vysokoškolské učebnice a geografického Atlasu severovýchodu Ruské federace, monitoring ekosystémů tundry, komplexní regionální výzkum povodí řeky Olenjok (tato velká řeka ústí do Moře Laptěvů západně od delty Leny), menšími projekty je tvorba regionálních učebnic vlastivědy a zeměpisu dílčích administrativních celků Republiky Sacha (Jakutska). Republika se člení do cca 35 okresů zvaných ulusy. Aktuálně je dokončována učebnice (v rozsahu cca 200 stran) a atlas (s cca 100 mapami) pro Kobjajský ulus severně od Jakutska (rozloha 107 800 km², cca 13 000 obyvatel k 1. 1. 2013, střediskem obec Sangar). Rozpracován je obdobný soubor pro Changalasský ulus jižně od Jakutska (24 700 km², cca 33 000 obyvatel k 1. 1. 2013, střediskem město Pokrovsk). Katedra zabezpečuje geografické vzdělávání jak v bakalářském, tak magisterském programu. Ve školním roce 2013/14 probíhá v doznívajícím tzv. programu výchovy specialistů vzdělávání celkem 40 studentů dvou ročníků – budoucích učitelů zeměpisu. Do nového bakalářského programu je zapojeno ve třech ročnících celkem 55 studentů s cílovou specializací geografie turismu. V rozhodující většině jde o tzv. „bjudžetné“ studenty, tj. takové, jejichž studium je hrazeno ze státního rozpočtu. Pouze několik studentů si studium hradí z vlastních prostředků. Studium je během školního roku standardně rozděleno do dvou semestrů. Celý červenec je vyhrazen terénním praxím. Prázdniny probíhají pouze v srpnu. Terénní praxe jsou povinné a zpravidla souvisejí s některým dalším pedagogickým nebo výzkumným úkolem katedry. V roce 2013 probíhala komplexní terénní praxe v horském uzlu Kodar-Udokan na jihu východní Sibiře. Na rok 2014 je plánována na trasu Jakutsk–Magadan. Na základě poznatků z terénních praxí studenti sestavují závěrečné, zpravidla kolektivní elaboráty na zadaná témata a tato podléhají oponentuře a veřejné obhajobě.

Dalším pracovištěm univerzity, kde je pěstována geografie, je katedra metodiky výuky biologie, chemie a zeměpisu na též ústavu. Jen část studentů je orientována na geografii. Katedra produkuje učitele kombinací biologie a chemie (4. ročník), učitel chemie (1. ročník), učitel geografie a ekologie (2. a 3. ročník),

Obr. – Moderní budova Ústavu přírodních věd Severovýchodní federální univerzity v Jakutsku – sídlo kateder geografie a metodiky výuky biologie, chemie a zeměpisu. Foto: J. Kolečka

učitel geografie a dějepisu (1. ročník). V nově zavedeném bakalářském studiu (zatím pouze 1. a 2. ročník) jsou vychováváni budoucí učitelé biologie a chemie. Celkem na katedře studuje kolem 130 studentů. Katedra se intenzivně angažuje v tvorbě regionálních učebnic vlastivědy a zeměpisu republiky a podobně také atlasů. Jen s lítostí nutno konstatovat, že české kraje doposud nenašly prostředky na zadávání podobných úkolů pro geografická pracoviště v Česku. Vedle nepochybného vzdělávacího významu (jde v podstatě o publikace typu dřívějších regionálních vlastivěd v Česku, avšak zde orientovaných na vzdělávání mládeže na základní a střední škole) takové učebnice formují zdravý vztah žáků a studentů ke svému regionu a pocit regionální identity.

Důležitým geografickým pracovištěm Severo-východní federální univerzity v Jakutsku je celouniverzitní katedra „severověděni“. Katedra představuje důležitou součást mezinárodní Univerzity Arktidy, což je společenství univerzit na evropském (Island, Norsko, Švédsko, Finsko), asijském (Archangelsk, Jakutsk) a americkém (Aljaška, Kanada) Severu. Katedra bazíruje na mezinárodním a interdisciplinárním vzdělávání specialistů pro všestranné potřeby Severu, a to jak v přírodovědné, tak společensko-ekonomické oblasti. Katedra má velice cíle kontakty s partnerskými univerzitami a s nimi probíhá každoroční intenzivní výměna studentů všech stupňů studia, včetně doktorandů. Bez zajímavosti nejsou názvy a obsah vyučovaných předmětů při vzdělávání „severovědců“ – politická geografie zemí Severu, politická a ekonomická mapa světa, úvod do regionalistiky, úvod do cirkumpolární regionalistiky, historie a metodologie komplexní mezinárodní regionalistiky, komplexní geografická prognóza, ekonomická geografie arktického regionu a další. Ve čtyřech dosavadních ročnících

studia působí (mj. ve spojitosti s dalšími specializacemi, katedra slouží celé univerzitě) kolem 200 studentů, kterým se dostává kvalitního geografického, byť specializovaného vzdělávání. Katedra každoročně pořádá letní školy, kterých se účastí zpravidla do dvou desítek zájemců z celého světa. Nutno podotknout, že v rámci SVFU funguje ještě Arktické inovační centrum, jež disponuje vlastním učitelským sborem a početným studentstvem. Centrum se především orientuje na etnografickou, společenskou a hospodářskou stránku výzkumné problematiky Severu.

Jistým způsobem ke geografickým pracovištím ještě patří laboratoř ekologie a geografie půd na permafrostu náležející pod Výzkumný ústav aplikované ekologie Severu. Představitelé laboratoře s kombinovaným geografickým a biologickým vzděláním momentálně řídí jakutskou pobočku Ruské geografické společnosti, která v roce 2013 oslavila 100 let svého působení v této části Sibíře.

Univerzita jako celek i jednotlivá geografická pracoviště jsou velmi aktivní na mezinárodním poli. Disponují jak fungujícími, tak připravovanými meziuniverzitními vzdělávacími programy, zpravidla na úrovni dvouletých magisterských studií. V poslední době je značný zájem o společná studia a projekty v oblasti hodnocení rizik. Údolí řeky Leny velmi často postihují povodně, zpravidla vyvolané ledovými zátarasy na mělčinách v době jarního chodu ledů (květen) a obrovské plochy (Jakutsko má přes 3 mil. km²) severské modřínové a místy borové tajgy jsou zasahovány četnými lesními požáry. Role geografů při řešení problémů Severu je zde neodmyslitelná. Dalším zajímavým aspektem univerzity je její intenzivní „jakutizace“. To znamená, že drtivá většina studentů jsou Jakuti, případně další Seveřané. Vzhledem k nedostatku odborných termínů v jakutštině výuka probíhá v ruštině. Je jen otázkou času, kdy se prosadí jakutština jako vyučovací jazyk. Další podrobnosti o katedře geografie SVFU lze nalézt na webu: <http://s-vfu.ru/universitet/rukovodstvo-i-struktura/instituty/bgf/department-of-geography/>.

Jaromír Kolečka